

Semanario de conocimientos útiles, disposiciones oficiales é intereses de Filipinas.

Precios de suscripción: En Manila *Dos reales* al mes. En Provincias: *Un peso* el trimestre adelantado. Anuncios a 4 cuartos línea.

Oficinas: Intramuros Calle Real, 5 (librería).

LA LECTURA POPULAR

Director,
ISABELO DE LOS REYES

Editor propietario,
JOSE DE JESUS Y ROSARIO

Periodicong lingohanglálabas na paglagayan ng mga hatol ucol sa paglayo sa ipagcacasaquit, pangagamot, pagsasacang ayon sa hatol ng marururong, mga leyes at cantusang ipinahayag sa *Gaceta*, balita sa iba't, ibang lugar, at iba pang dapat paquinabangan.

SUMARIO:

La Sociedad Agrícola de Bataan en comandita;—Reglamento de la Guardia civil;—Historia de Filipinas;—La esclava del dinero;—Cantares;—Conocimientos útiles;—Vida de S. Clemente;—Noticias;—Tarifa de precios puestas las máquinas en el muelle de la Aduana de Manila;—Anuncios.

LA SOCIEDAD AGRÍCOLA DE BATAAN EN COMANDITA

Inventario núm. 1 del capital de la «Sociedad Agrícola de Bataan en comandita» del comercio de Balanga, al dar principio a sus operaciones mercantiles.

CAJA

Dinero existente en ella por las acciones de la 1.a serie. \$ 18900

EFFECTOS POR COBRAR

Acciones de 3 socios de la 1.a serie pendientes de cobro. » 1300
» 20200

Según el inventario que precede, nuestro capital en el día de hoy es de *veinte mil doscientos pesos fuertes*.

Balanga 1.º de Abril de 1891.

Inventario núm. 2 del capital activo y líquido de la «Sociedad Agrícola de Bataan en comandita» del comercio de esta plaza.

ACTIVO

Caja.—Dinero existente en ella según arqueo. \$ 7958'36
Mobiliario.—Valor actual del tesoro y apeser mercantil. » 432'64
Casa oficina.—Su costo actual. » 1897
Préstamos.—Existentes en cartera: 25 pagarés de varios hacendados @ 10 p^o anual por valor de » 7810

CABUOAN:

Ang Sociedad Agrícola de Bataan en comandita;—Reglamento ng Guardia civil;—Historia ng Filipinas;—Ang babaying alipin ng salapi;—Mga canta;—Hatol na malalaman;—Buhay ni S. Clemente;—Mga balita;—Tarifa ng pagbabayad ng mga vapor na sumasadsad sa muelle ng Aduana sa Maynila;—Anuncios.

ANG SOCIEDAD AGRÍCOLA DE BATAAN EN COMANDITA

Listahang núm. 1 ng puhunan ng «Sociedad Agrícola de Bataan en comandita» sa Balanga, ng simulan ang caniyang pangangalacal.

CAJA

Salaping natiipon sa caniya sa mga unang ambagan. \$ 18900

ANG MAÑGA SINGILIN

Ambag ng tatlong casama, sa unang ambagan, na di pa nasisingil. » 1300

Cabuoan. \$ 20200

Ayon sa nangungunang listahan, ang aming puhunan ngayon ay *dalaunpung libo at dalaunang daang piso*.

Balanga 1.º ng Abril ng 1891.

Icalauang listahan ng casalucuyan at linis na puhunan ng «Sociedad Agrícola de Bataan en comandita» sa pangangalacal dito sa Maynila.

CASALUCUYAN

Caja.—Salaping natitipon sa mga papeles. \$ 7958'36

Casangcapan.—Casalucuyang halaga n' caja at timbang nang calacal. » 432'64

Bahay ng oficina.—Casalucuyang gasta. » 1897

Paulang.—Na nangasapapel: 25 pagarés ng madlang hacendero @ 10 p^o isang taon sa halagang » 7810

<i>Anticipos.</i> —Efectuado á 3 agricultores por cuenta de azúcar por embarcar al flete de 20 céntimos por pilon y 10 por 100.	700
<i>Peesa de Regadio Pilar.</i> —Su gasto de concesión de . . .	102
<i>Efectos por cobrar.</i> —Por las suscripciones de 1.ª serie no satisfechos aun por 3 socios. . .	1300
	\$ 20200

Según el inventario que precede nuestro Capital líquido en el día de hoy es de veinte mil doscientos pesos fuertes, lo cual está de conformidad con el resultado general de nuestros libros en el día de la fecha.—El Tenedor de libros, J. M. J. Lerma.—Vistos Buenos: El Interventor, Ignacio Naval; El Presidente, Antonio Yason.

Lerma y Compañía.
Jerentes.

Nos agrada el balance que antecede, porque vemos que á más de seguirse en aquella compañía la verdadera contabilidad de la Partida doble, con su publicación demuestra la exactitud de sus operaciones, la honradez en los actos de los individuos que forman el Consejo de administración; pues estas son la base en que deben descansar las buenas empresas para adquirir el crédito y la confianza del público y el fruto del negocio. Así no podrá abrigarse ningún temor de que los mayores trastornos de la naturaleza quebranten su fé y podrán los fundadores y gerentes vivir satisfechos continuando llevar á cabo sus propósitos con ánimo y valor decididos. Por eso hombres ilustrados y sensatos, así de esta Capital como de Madrid, han aplaudido y apoyado tan beneficiosa empresa, en particular toda la prensa de esta Capital y provincias y esperamos que los bancos y el Gobierno la secundarán y apoyarán para su mayor prosperidad.

Por conducto particular hemos sabido también que parte de las acciones de la 2.ª serie están suscritas por los de aquella provincia y de esta Capital y que á medida que se satisfagan sus valores, se irán acreditando en sus respectivas cuentas hasta que totalmente se cubren las 300, destinadas para la adquisición de un vapor mercante para la línea de aquella provincia.

<i>Patinga.</i> —Sa tatlong nagsasaca para sa azucal, sa pag-lululan nasicapat labing dalawa isang pilon at 10 p ^s	700
<i>Peesa de Regadio Pilar.</i> —Gastos sa pagpapahintulot.	102
<i>Mga singilin.</i> —Sa unang ambagan na di pa nababayaran ng tatlong casama	1300
Cabilugan	\$ 20200

Ayon sa nangungunang listahan ang cabu-oan ng aming puhunan ngayon ay *dalauan-pung libo at dalawang daang piso*, bagay na pinatotohanan ng lumabas na cuenta ng aming mga libro sa mga arao na ito.—Ang Tenedor de libros, J. M. J. Lerma.—Vistos Buenos: Ang Interventor, Ignacio Naval; ang Presidente, Antonio Yason.

Lerma y Compañía.
Jerentes.

Quinatutuoan namin ang nangungunang balance, pagcat, naquiquita naming tangi sa samahang yaon ang tunay na cuenta ng Partida doble, sa caniyang paghahayag ay ipina-quiquilala ang tapat na catuusan ng cuenta, ang camahalan ng gaua ng mga tauong casuali sa Consejo de administración; iyan nga ang candungang dapat licmuan ng mabubuting empresa upang tamuhin ang paniniuala at pagcacatiuala ng bayan at ang tubo sa negocio. Caya hindi dapat icatacot na ang caniyang pag-asa, i, maiguiguiba ng sungit nang panahon at ang nagsisipagtatag at ang mga jerente ay mabubuhay na natutuang itutuloy hangang sa catapusan ang canilang mga panucala na taglay ang tibay at tapang ng loob. Caya pinupuri at tinutulungan sa Pangulong ito gaya sa Madrid ng mga may bait at paham na tauo ang gayong empresang lubhang mapaquinabang, bucod dito ang boong prensa dito sa Pangulo at sa mga provincia at hinihintay naming tumulong naman ang mga banco at Gobierno upang lumagui at lumaqui.

Sa isang inutusan ay amin namang natatanto na sa icatlong ambagan ay tagarito sa Pangulo tagaroon sa provinciag yaon ang ibang casuali at samantalang binabayaran ang canilang mga ambag ay naaasahan naman ang canilang utang hangang sa matacpan ang halagang 300, na itinataang icucuha ng isang calacalang vapor para sa provinciag yaon.

S. NICOLAS.

REGLAMENTO DE LA GUARDIA CIVIL

(Continuacion.)

Art. 1.º Además de los auxilios que en los respectivos capítulos se espresa y que debe prestar el Guardia civil en los caminos, campos y despoblados, es obligación suya contribuir á cortar los incendios y velar en todas partes por la seguridad de las personas y conservación de las propiedades.

2.º Cuando en las poblaciones ocurre algun incendio, principalmente en las de corto vecindario ó en las casas de campo en que generalmente se carece de los recursos que el arte proporciona en las capitales, hay por lo comun un aturdimiento general que exige muy particularmente que la Guardia civil se presente al momento en el sitio de la desgracia, y por lo tanto debe hacerlo tan pronto como tenga noticia de ella.

3.º Su primer deber en estos casos es prestar cuantos auxilios estén á su alcance, protegiendo á las personas y propiedades, y asegurando los intereses de aquellas, para lo que evitará se introduzcan en la casa ó edificio incendiado otras personas que las que los dueños y autoridades designen, ya como operarios, ya para estraer efectos en caso de necesidad.

4.º Cuidará especialmente de evitar toda confusión y desórden, muy propios en estos casos, á cuya sombra se cometen no pocos excesos por los sujetos de mala intención, que con pretexto de auxiliar y ayudar á cortar el incendio, se presentan con solo el fin de robar, aprovechándose del aturdimiento general, y esto es lo que debe impedir el Guardia civil á toda costa.

5.º Cooperará en cuanto sea posible, en union de los operarios y demás personas que acudan, á sofocar el incendio, principalmente en las poblaciones de poco vecindario y en las casas de campo; procurando siempre dar ejemplo con su arrojo serenidad y buenas disposiciones.

6.º Si á su presentación en el sitio de la desgracia encontrase en él á la autoridad; se pondrá desde luego á sus órdenes; y si ésta aun no hubiese llegado, deberá darla el oportuno aviso, tomando en el entretanto las medidas nesasarias, para evitar la confusión y desórden, y poner en seguridad los efectos que se puedan libertar de ser presa de las llamas y conseguir la extinción de estas.

REGLAMENTO NANG GUARDIA CIVIL

(Carugtong)

Art. 1.º Tanġi sa mġa abuloy na sina-sabi sa caniyang capitulo at dapat tuparin nġ Guardia Civil sa mġa lansangġan, parang at mġa ilang, ay catungculan niya ang umapula nġ sunog alagaang lahat ang lugar upang mapanatag ang tauo at manatili ang pag-aari.

2.º Cung sa mġa bayan ay magcasunog lalo sa caunti ang bahay ó sa mġa parang na ang caraniua,i, iqaacalang isang paraan nġ mġa pangulo, at ang cadalasa,i, nagcacaroon nġ gulo na lubhang nagcacailang payapain, pagdaca,i, dumalo ang Guardia civil sa lugar nġ sacuna, ay dapat gauing ualang liuag nagayon pagcatanggap ng balita.

3.º Ang una niyang catungculan sa mġa gayong bagay ay idalo ang tanang abuloy na caniyang macacaya, amponin ang mġa tauo,t, ang mġa pag-aari, at alagaan ang mġa intereses nġ nangasusunugan, na upang maganap ay huag papasuquin sa nasusunog na bahay ó edificio ang sinoman cundi ang may ari lamang at ang tinutulutan nġ justicia, cahit maguing operario ó upang cunin ang mġasusunog cung quinacailangġan.

4.º Pag-ingatang tanġing tanġi na huag magcagulo, na lubhang ugali sa mġa gayong bagay, na sa caniyang lilim ay di cacaunting catampalasanan ang guinagaua nang masasamang hangad, na sa pagdadahilang aabuloy at aapula nġ sunog, ay dumadalo lamang upang magnacao, na sinasamantala ang catuligan nġ madla, at ito nġa ang dapat pagpilitang maapula nġ Guardia civil cahit anong hirap.

5.º Tutulong sa boong macacaya, sa mġa umaapula at iba pang tauong umaabuloy, sa pagpatay nġ sunog, lalo na sa mġa cabayanang cacaunti ang tauo at sa mġa bahay sa parang; laguing pagpilitan ang siya,i, manguna sa pagdaluang cabuoan nġ loob at mabuting paucala.

6.º Cung sa caniyang pagharap sa lugar nġ sacuna ay macatagpo roon nġ may capangyarihan; pagdaca,i, mag-antay pag-utusan; at cung hindi pa dumarating ay dapat magparte, samantala,i, magpasiya nġ mabuting quinacailangġan, upang mailagan ang caguluhang, at ilagay sa di maáano ang mailligtas sa ningas at pagpilitang ito,i, mamatay.

7.0 En las inundaciones, terremotos y vaguios deberá la Guardia civil proceder con igual celo, para prestar los auxilios que quedan prevenidos para los incendios, cuidando de recoger los efectos que arrastren las aguas, para presentarlos á la autoridad del pueblo más inmediato, por cuyo conducto los recogerán sus dueños.

8.0 Es asimismo obligación del Guardia civil, vigilar que los árboles que se hallan en los caminos se respeten y no se toquen ni maltraten por los transeúntes, ni otra persona alguna sin la debida autorización para ello de las autoridades locales ó personas á quienes pertenezcan.

9.0 Es costumbre, por desgracia introducida, que los árboles frutales y sementeras, en especial los que se encuentran en las inmediaciones de los caminos, sean asaltados por los que pasan por junto á ellos, y cuidará el Guardia civil muy particularmente, de evitar estos daños, haciendo que se respete la propiedad.

1.0 A cualquiera persona que se encuentre haciendo el menor daño en objeto tan interesante, en los que más atacada se encuentra generalmente la propiedad, se le detendrá y denunciará á la autoridad competente: así como lo serán también los dueños de las caballerías sueltas y ganados que se encuentren causando daño en los campos y sembrados.

Art. 1.0 Cuando el Guardia civil en el curso de su servicio, ó en cualquiera otra ocasión, tuviere que exigir á los transeúntes el pasaporte ó pase, tendrá presente está facultado para verificarlo en los caminos y despoblados, aunque sea á los militares de cualquiera graduación.

2.0 Dentro de las poblaciones no debe ocuparse en exigirlos ni visitar las camarines ni casas de hospedaje, molestando á los viajeros, á no ser que tenga orden de sus jefes para indagar el paradero de alguna persona, ó que sepa se ha presentado en ellas algun individuo reclamado por la justicia, pues en dichos puntos incumbe á la de los pueblos prestar dicho servicio.

3.0 Tendrá presente que los pasaportes civiles deben ser expedidos en las provincias por los jefes de ellas y en Manila por el Superior Gobierno ó Gobernador civil de la provincia. (Esta disposición ya no rige, pues basta la cédula personal como pasaporte.)

4.0 Las personas que viajan dentro del radio de doce leguas de su habitual domicilio ó residencia, no necesitan pasaporte;

7.0 Sa mǵa baha, lindol at baguio ay dapat gamitin nǵ Guardia civil ang gayonding pag-iingat, upang maiabuloy ang tulong na itinatadhana sa sunog, pag-iingatang saguipin ang mǵa may halagang tinatangay nǵ agos, upang iharap sa punong lalong malapit, na dito dapat cunin nǵ mǵa may ari.

8.0 Gayondin naman catungculan nǵ Guardia civil, bantayan na ang mǵa punong cahoy sa lansangan nǵ igalang na huag tampalasanin nǵ nangag-lalacad at nǵ sino man cung ualang carampatang pahitutulot ang mǵa nacasacop ó ang mǵa may ari.

9.0 Ang ugaling masamang pinagcagauihan, na ang mǵa may bungang macacain at mǵa buquid, lalo na ang nangasatabing daan ay pinuputi nǵ nangagdaraan malapit sa canila, ay dapat pacaingatan nǵ Guardia civil, na ilagan ang gayong catampalasanan, at ipagalang ang ari nǵ iba.

10. Ang sino mang tauong matagpuan na tumatampalasan cahit bahagiya sa ano mang may halaga, na ang caraniua, i, ari ng iba ang madalas gayonin, ay dapat at isumbong sa punong quinauculan: gayondin naman ang may ari nacaualang hayop na matagpuang sumisira nǵ pananim at taniman.

Art. 1.0 Cun ang Guardia civil sa lacad nǵ caniyang servicio, ó sa ano mang pagcacataan, ay may calangang hanapan nǵ pasaporte ó licencia ang sinomang nag-lalacad, ay tandaang may capaogyarihan siya sa gayong bagay upang gauin sa mǵa daan at lual nǵ bayan, cahit sa mǵa sundalo na anoman ang grado.

2.0 Sa loob nǵ mǵa bayan ay di dapat manita ni mag-requiza nǵ mǵa camalig at bahay na panuluyan, bagabaguin ang mǵa nanuluyan, tangi lamang cung may utos ang caniyang mǵa puno upang siyasatin ang hantungan nǵ isang tauo, ó upang malamang doon nagtuloy ang isang hinahanap nǵ justicia, sa mǵa gayong bagay ay catungculang ipautang sa mǵa bayan ang naturang servicio.

3.0 Tandaang ang mǵa pasaportes civiles, ay ang mǵa puno sa provincia at sa Maynila, i, ang Superior Gobierno ó Gobernador civil nǵ provincia ang dapat magbigay. (Hindi na umiiral ang pasiyang ito, ang cédula personal ay para ring pasaporte.)

4.0 Ang mǵa tauong nagvivisaje sa loob nǵ binilogbileg nǵ labingdalauang leguas nǵ ugar na caniyang tinatahanan, ay ualang calangang magdala nǵ pasaporte; ngunit, may

pero si dela carta de rádio que deberá ser expedida por los jefes de provincia ó sus delegados.

5.0 Los militares deben llevar los pasaportes expedidos por el Capitan General de las Islas, ó un pase firmado de su orden por el Jefe de E. M.

6.0 Los que fueren hallados viajando con pasaportes falsos, ó faltos de estos requisitos, deberán ser detenidos, dándose parte y poniéndolos á disposición como infractores, del Jefe de la provincia.

7.0 Igual detención se practicará con los súbditos españoles que desembarcasen sin pasaporte, procediéndose con ellos segun lo establecido por las leyes y reglamentos: pues que todos, á escepción de los individuos de la tripulación, á quienes basta estar incluidos en el rol, deben proveerse de aquel documento para entrar en este territorio.

8.0 Los extranjeros procedentes de Europa deberán llevar precisamente pasaporte de los Ministros de Estado, ó de los Embajadores de su nación.

9.0 Ningun viagero tiene necesidad de refrendar su pasaporte hasta llegar al término de su viaje á no ser que lo prevenga cláusula espresa del mismo documento; pero lo presentará á la Guardia civil y justicia que se lo reclamen, á fin de ver si vá en regla, y si el que lo lleva no lo tuviese conforme, será detenido y puesto á disposición de la autoridad competente del pueblo más inmediato en la dirección que siguiese en su viaje, sin obligarle nunca á retroceder por este motivo.

10. Los pasaportes ó pases solo sirven por el tiempo que están expedidos, y en ellos se marca: los primeros pueden ser hasta por el término de seis meses, y los segundos solo hasta por cuatro; las cartas de rádio sirven para un año, el que fenecido se renovarán.

11. En el reconocimiento de estos documentos observará el Guardia civil con la mayor detención, si tiene alguna raspadura ó enmienda que no esté salvada de la misma letra y tinta, pues en este caso puede considerarlo sospechoso.

12. Examinará tambien con el mayor cuidado ai aparece en los partes la nota del número del registro, y están llenas las casillas con las señas generales y particulares del portador, así como su firma ó la advertencia de que no sabe firmar.

catungculang magtaglay ng catibayan na dapat ibigay ng mga puno sa provincia ó ng canilang pinagcaciualaan.

5.0 Ang mga sundalo ay dapat magcaron ng pasaporteng bigay ng Capitan general nitong Sangcapuluan, ó isang pasis na ma,i, firma, sa utos niya, ng puno ng E. M.

6.0 Ang matagpuang nag-lalacad na falso ang pasaporte ó culang ng nangaturang cuntilbutil ay dapat dacin, ipagbigay alam at ipaubaya, na parang suail sa capangyarihan, ng puno sa provincia.

7.0 Gayonding pagdaquip ang gagauin sa mga nasasacop na castila na umahong ualang pasaporte, gamitin sa canila ang iniutos ng mga leyes at reglamentos: pagcat, ang lahat, bucod lamang ang mga tauong naninilbihan sa sasauian na sucat na ang matitit sa rol, ay dapat magcaron ng pasaporte upang macapac sa lupaing ito.

8.0 Ang mga di sacop ng España na buhat sa Europa ay cailangang magcaron ng pasaporte ng mga Ministros de Estado ó ng mga Embajadores ng caniyang nacion.

9.0 Sino mang viagero ay ualang cailangang ilagac ang caniyang pasaporte hangang dumating sa catapusang paruruan tangi lamang cung sa naturang documento ay iniutos ang gayon, datapua,t, ihaharap sa Guardia civil at justiciang humihingi, upang tignan cung ayos sa ipinag-utos, at cung ayao pumayag ang ma,i, taglay ay dapat dacin at ilagay sa capangyarihan ng punong lalong malapit sa tinutungo niyang parunan, at cailan may huag paurungin ng dahil sa gayong bagay.

10. Ang mga pasaporte ó pasis sa panahon lamang na pagbibigay at sa sinasaysay na taning doon may cabuluhan: ang nangauana ay maaaring hangang sa tadhanaang anim na buan, at ang icalau,i, hangang apat; ang mga cartas de radio,i, magagamit sa loob ng isang taon at mahahalihan cung macaraan.

11. Sa pagtingin ng mga documentong ito ay dapat gamitin ng Guardia civil ang mahinahong pagsisiyasat, cung may catcat o burra na di sinasabi ng gayonding letra at tinta, ay maaaring ituring na daya.

12. Siyasatin din naman ng boong ingat cung nalalagay sa dapat calaguian ang número ng registro, at cung puno ang mga guhit ng mga señas generales at particulares ng may taglay, gayondin ang caniyang firma ó paunauang hindi marunong pumirma.

Tinagalog ni SOLIMAN.

HISTORIA DE FILIPINAS

(Continuación)

Año de 1739, D. Gaspar de la Torre se encargaba del Supremo Gobierno de Filipinas. Recorría por este tiempo los mares vecinos una escuadra inglesa al mando del almirante Anson, con objeto de apoderarse de las naos, que venían de Acapulco. Mientras nuestra armada enviada en su persecución la buscaba en las aguas de Macao, donde creía encontrarla, la enemiga acometía á la nao Covadonga junto al cabo de *Santo Espiritu*. Resistió ésta é hizo frente á los enemigos con un valor digno de todo elogio. Pues no arrió bandera, si no hasta que tuvo á bordo 60 muertos y mas de 70 heridos, entre ellos el primero y segundo Comandante; confesando el mismo enemigo haber ido los nuestros más allá de lo que exigía el pundonor militar.

Los reveses experimentados durante su Gobierno postraron de tal modo al Sr. Latorre, que consumido de tétrica melancolía entregaba con resignación cristiana su alma al Criador en 21 de Setiembre de 1745 entrando á gobernar interinamente el Ilmo. Sr. Archedera, como Obispo electo de N. Segovia. Al tiempo de morir el Señor Latorre, tenía lugar un alzamiento en Balayan, que á fuerza de armas sujetó el nuevo Gobernador, siendo capturados y pasados por las armas los cabecillas de la rebelión.

D. Gerónimo de Hita con otros particulares piden licencia al Gobierno para armar en corso un navío á cuenta de varios ciudadanos, á fin de molestar al inglés, declarado ya enemigo de España. Salen en demanda de los *Estrechos* donde se encuentran con un navío británico, con el cual combaten durante nueve horas. Iba ya á rendirse, cuando dejándole ir los nuestros, se arrojan sobre una balandra, que se descubre allí mismo. Ríndenla y tráenla con su tripulación á Manila, hallándose en avalúo de su carga por valor de 15.000 pesos.

Desplegó en su Gobierno el Sr. Archedera una actividad tal en promover las obras de defensa de nuestras plazas, cual hubiera podido mostrarla el militar más entendido y resuelto. Y cierto que se hacía bien necesaria, rodeados como estábamos por todas partes de enemigos ingleses y holandeses; y pudiendo fiar tan poco de nues-

HISTORIA NANG FILIPINAS

(Carugtong)

Taong 1739, si D. Gaspar de la Torre ang naghahauac ng Superior Gobierno ng Filipinas. Sa panahong yaon ay nililibot ng mga ingles, na ang namumuno ay almirante Anson, ang mga caratig na dagat upang samsamin ang mga sasacyan na nangagaling sa Acapulco. Samantalang hinahanap sa dagat ng Macao ng ating armadang inutusan sa pag-usig, na doon inaacalang matatagpuan, ang caauay ay sumasalacay sa sasacyang Covadonga sa piling ng dulo ng *Espiritu Santo*. Nang-laban ang naong ito at sa caauay humarap na taglay ang boong tapang na dapat purihin. Hindi nagladlad ng bandera, hangang di nagcaron sa caniya ng 60 ang patay at mahiguit na 70 ang sugatán, na dito,i, cahalo ang una at pangalauang Comandante; sinasabi niyong ding mga caauay na guinamit ng ating mga sundalo ang higit sa quinacailangan ng dangal ng sundalo.

Sa panahon ng caniyang Gobierno ang mga sacunang dinamdam ay nagpahina sa Sr. La Torre, na ng matuyo ng mahigpit na lungcot ay inialay ng catiisang binoyagan sa cumapal ang caniyang calulua niyong 21 nang Septiembre ng 1745 samantala,i, namahala ang Ilmo. Sr. Archedera pagcat,t, inihalal na Obispo sa Nueva Segovia. Sa panahon ng pagcamatay ng Sr. La Torre, ay nag-alsa ang Balayan, na sa pamamaguitan ng armas ay sinupil ang bagong Gobernador, nguni,t, dinaquip at pinagpapatay ang mga nagpanucala ng gayon.

Si D. Gerónimo de Hita at iba pa ay humingi ng pahintulot sa Gobierno upang armasan ang isang sasaquian sa gastá ng madlang namamayan upang hadlangan ang mga inglés na quilala ng tunay na caauay ng España nagsilabas sa cahihinangan ng *Estrechos* na dito natagpuan ang isang sasaquiang inglés na hinamoc sa loob ng siyam na oras. Susuco na sana, ng pabayaan ang ating mga sundalo, dinaluhong ang isang sasaquian na doon din natanauan. Pinasuco nila at dinala sa Maynila pati ng mga lulan na ang natagpuang sacay na calacal ay naghahalaga ng 15,000 pesos.

Nagpasicat sa caniyang Gobierno ang Sr. Archedera ng isang casicapan sa pagtatatag ng mga tangulan nitong bayan, paris ng mapaquiquita ng isang sundalong marunong at gayac ang loob. At tunay na isang cailangan ang caniyang guinagaua, pagcat,t, noon ay naliliguid tayo ng mga caauay na inglés at holandeses; at di lubhang macapagcacatiuala sa

tros aliados de entonces los moros. El 7 de Agosto de 1747 tomaba posesion de la silla Arzobispal Don Fray Pedro Martinez, fraile franciscano, quien dejó continuar en el mando al Sr. Arrechadera.

Por este tiempo llegaba á Manila el sultan de Joló Alimuhin, como huyendo de su hermano Bantilan que decía le tenía usurpado el trono. Muy agasajado estuvo aquí y al parecer tan satisfecho, que pidió hacerse cristiano como efectivamente lo hizo despues de instruido suficientemente en nuestra santa religion. Si esto era con la mira de que nuestro gobierno le restituyese en su reino; ó si persuadidos en la capital de que convenia que fuese cristiano el sultan de Joló, á fin de asegurar más esta alianza para lo porvenir, lo cierto es que eran varios los pareceres de las personas principales de Manila, no creyendo muchas hubiese sinceridad en las protestas del príncipe joloano.

Aprovechando las buenas disposiciones de ánimo, á las que se había procurado traer á Ali-Mudin y á los que le acompañaban en los dos años que permanecieron en Manila, no parecía inverosímil que hubiesen adelantado algo en pro de la paz nuestras relaciones con el jefe de la morisma. Mas la marcha opuesta adoptada por el nuevo Gobernador, no cabe duda que fué parte muy principal, para que fracasasen tales esperanzas. Era este D. Francisco J. de Obando y Solis, Jefe de escuadra de las armas reales, quien tomó posesion del mando en Julio de 1750. Y halló mucho que reformar é innovar.

Expediciones infructuosas contra Joló fueron todo el fruto del sistema iniciado por Obando. Gozoso Bantilan con sus triunfos, sin que ningun compromiso le ligara con nosotros echó á la mar sus pancos; é instando á los demás moros á que hiciesen lo mismo, vieronse todas las playas del Archipiélago inundadas de escuadrillas, que llevaban el terror y la miseria á todas partes: siendo la irrupcion que tuvo lugar en 1754 la más numerosa que hasta entonces se había visto. Previno el Gobernador una escuadra á fin de imponer respéo á los moros, y apenas había salido cuando llegaba á estas islas D. Pedro Manuel de Arandia, quien tomaba sobre sí el cargo de gobernarles, en Julio del mismo año. Tuvo el Señor Obando una residencia

mga morong noo,i, ating sacop. Niyong 7 ng Agosto ng 1747 ay lumucloc sa silla arzobispal ang fraileng franciscano na si Sr. Pedro Martinez, na nagpabayang ipatuloy ang pamamahala ni Sr. Arrechadera.

Sa panahong yaon dumating dito sa Maynila ang sultan sa Joló na si Alimuhin, na parang umillag sa caniyang capatid na si Bantilan pagca,t, sinasabi nitong inagauan siya ng trono. Mabuti ang pagca tangap dito at sa anyo ay tila talamac na ang loob, na humingi pang siya,i, binyagan paris ng guinaua ng maipaa-ninao at maiturong mabuti ang ating religion. Cung ito,i, sa hangad lamaang na ibalic sa caniya ang ating gobierno ang caniyang reino ó cung pinagcaisahan dito sa Pangulo ang carapatang magbiyag ang sultan sa Joló upang magtibay ang gayong pagcacasundo hangang sa huli, ang totoo ay maraming mararangal na dito sa Maynila, ang ayao manualang matibay ang mga dahilan ng principeng tagá Joló.

Sa pagsasamantala sa mabubuting caisipan na pinagsicapang iaquit cay Ali-Mudin na taglay niya sa loob ng dalauang taong pagcatira dito sa Maynila, ay tila di mangyayari na di sumulong ang capayapaan ng ating mga sanguni sa puno ng morisma. Nguni,t, ang labang panucala na minabuti ng bagong Gobernador, ay ualang salang siyang malaquing dahilan, upang masayang ang mga gayong pag-asa. Ang Gobernador na ito ay si D. Francisco J. de Obando y Solis, Puno ng escuadra ng mga armas reales, na siyang namahala niyong Julio ng taong 1750. At maraming binago at iniba.

Pagpapalacad ng sundalo na ualang nangyayari laban sa Joló ang siyang boong paquinabang sa paraang catha ni Obando. Nagtatalic si Bantilan sa caniyang mga tagumpay na tungcol sa atin ay uala siyang anomang sagutin, ay pinalutang sa dagat ang caniyang mga pancos; at sa paghicayat sa ibang moro na siya,i, parisan, ang boong guildid ng Sangcapuluan ay nacubcob ng mumunting pulutong na nagtatanim ng sindac at cahirapan sa lahat ng lugar: na ang masidhing pagdaluhong niyong 1754 ang lubhang marami sa lahat ng maquita. Nag-gayac ang Gobernador ng isang armada upang pagalangin ang mga moro, at bahagui pa lamang lalabas ay siyang pagdating sa mga pulong ito ni D. Pedro Manuel de Arandia na siya ang humauac ng pamamahala niyong Julio ng taon ding yaon. Totoong maghigpit na cuenta ang ibinigay ni Sr. Obando; ng sumusunod na taon ay du-

muy penosa; el año siguiente se embarcó para Acapulco, pero murió en la travesía sin poder llegar á España.

LA ESCLAVA DEL DINERO

(Continuación).

Anung era muy jóven; cuando se casó con la hermosa hija de Vigan (capital de la comarca ilocana), fluctuaba él entre sus doce y trece años. Pero ¿cómo puede ser eso, si no se permite casar á los varones antes de tener la edad de catorce años?—Me preguntareis.

Es muy sencillo decir tenerla ya, como que no se consultan las partidas de bautismo para justificarlo. En Ilocos Norte son frecuentes estos casamientos prematuros.

Anguit frisaba ya en sus 18 primaveras. Se me viene á la memoria la contestación saturada de sal y pimienta, que dió á su madre, acerca de su proyectado casamiento.

Fué el caso que Anguit vomitando sandeces y dándose á mil diablos—¡qué mal génio tienen las ilocanas!—contestó con insolencia á su *nana* (madre.)

—Mira (en ilocano no hay *usted* ni cosa parecida), *nana*, que no estoy para limpiar narices ajenas... ¿Porqué me vas á entregar n cuerpo y alma á un mocoso «que aún no sabe amarrar el cordón de su calzoncillo» (frase ilocana)?

La madre, reprimiendo su natural susceptibilidad, aparentó condescendencia, como si se tratara de un asunto que la interesaba mucho, y replicó con cariño.

—No seas pazguata, Anguit. El es rico y con él estarás siempre zanguanga. (¿La desidia es el cebo para las filipinas?) A más de esto, como es *ubing* (niño ó jóven) podrás muy bien dirigirle á donde quieras.

—Hasta... á la cuna, si se pone muy discolorado y travieso. ¿No es eso?—Añadió con ironía Anguit.

Pues ya lo sabes. Te falta aprestarte á la boda.

—Oh, oh! No te precipites tanto: Anung con sus niñerías podrá proporcionarnos desagradables ratos.

—Toma, maldito el caso que haces á un *bebé*, que dirían los *franceses*. Sus excentricidades se pueden corregir con *bibingca*, *boboto*, *sinuman*, *poto* ó *baduya* (golosinas del país). Bien escasa de

maong para sa Acapulco, ngunit, namatay sa pagtravesia na di nacaratig ng España.

LACANDOLA.

ANG BABAYING ALIPIN NG SALAPI

(Caruglong.)

Batang bata si Anung; ng pacasal sa marilag na anac ng Vigan (pangulo ng lupaing iloco) ay lulutang-lutang sa caniyang labingdalaua ó labingtalong taon. Ngunit, paano ang pangyayari niyan ay di pinapayagang ang lalaqui, i, mag-asaua ng ualang labing-apat na taon?—Itatanong ninyo sa akin.

Madalingsagutin, sabihing mayroon na, paris ng tingnan ang mga partidas de bautismo upang mapatotohanan sa Ilocos Norte ay madalas mangyari ang pag-aasauang uala sa panahon.

Si Anguit ay lumalacad sa labing-ualo niyang tag-arao. Dumulog sa aquing ala-ala ang sagot na maanghang at masarap na ibinigay sa caniyang ina, tungcol sa binalae na pagcasal.

Ang nangyari si Anguit ay bumubula ang bibig at nagtutungayao—¡cay samang asal ng ilocana!—ang sagot na ualang pitagan sa caniyang nana.

—Tingnan mo nana aco, i, hindi pa ucol maglinis ng ilong ng iba... ¿Bakit boong-boong aco, i, ibibigay mo sa isang uhuguin na di pa marunong magtali ng caniyang asintos?

Tinimpi ng ina ang catutubo niyang galit nagpacunuarang umaayon na anaqui isang mahalagang bagay sa caniya ang pinag-uusapan at sumagot ng boong pagmamamahala.

—Anguit huag cang tangá. Siya ay mayaman at sa caniya, i, palagui cang macapag-aanyo. (¿Ang catamaran бага ay siyang pamain sa mga filipina?) Bucod dito siya, i, musmos ay madadala siya ng iyong gusto.

—Hangang... sa duyan, cang mag-lupit at magpangusap. ¿Gayon ano? Ang sagot na patuya ni Anguit.

Yamang tanto mo na. Uala ng culang sa iyo cundi ang humarap sa cangay.

—Oh! oh! Huag cang lubhang pasugod, sa camusmusan ni Anong ay macapagbibigay sa atin ng masaclap na oras.

—Diantre, diablo cang pansinia mo ang isang *bebé* (musmos) paris ng sabi ng manga francés. Ang caniyang mga cabigatan ay magagamot ng bibinca, puto, guinatan at iba pang cacaning bata. Lubhang capos ca sa pa-

medios estás, hija mía; ja, ja, ja, hasta las cosas más baladíes te arredran.

Dos años después del anterior diálogo, *Anguit* salía de su casa acompañada de su marido á dar un paseo á la clara luz de la luna por el ameno jardín, que está al Norte de la *Casa Real* de Vigan.

La noche era indescriptible, no podía ser más poética.

Muchos carretones atestados del seductor *babbalasang* (solteras) discurrían por las mal trazadas calles de la población *Fernandina*. A cada carreteon seguía una escolta numerosa de *babbaró* (solteros pretendientes) montados en briosos corceles.

En las calles más retiradas, en las plazas de la Catedral y en los arenales del río *Abra*, los arrapiezos armaban agradable algazara, jugando al de *San Pedro, Pico-Pico, Linnemmeng, Pinniguit* y otros, cuya descripción dejamos para el *Folk-Lore*.

Los sirvientes pretextando sacar agua potable, bajaban al río, para celebrar citas de amor con las agraciadas aguadoras, que recogíendose la saya por delante, la pasan por entre las piernas, para colgar de la pretina de detrás las puntas, presentándose ellas en pernetas.

En otro punto de la ciudad, llamaban la atención los concurrentes al *linubián*, reunión nocturna de *babbalasang* y *babbaró*, donde se toma la golosina ilocana de aquel nombre. Tocaban el arpa, el harmonium, la flauta, el violin ó cantaban acompañados de la vihuela.

Entre ellos no faltaba quien pretendiese emular al célebre *cantaor* Fillo con cantes flamencos análogos á aquellos de los sevillanos:

¡Malhaya el dinero!

Que el dinero es causa

Que los ojitos de quien bien yo quiero

No estén en mi casa.

Todo era dulce emoción, todo era pura alegría en Vigan.

ANGEL BENITO.

(Se continuará.)

CANTARES

Aura apacible, tibia y suave
Astro esplendente que irradia luz
Trino armonioso de gentil ave
Eso eres tu.

raan anac co; ja, ja, ja, pati ng mga bagay na ualang cabuluhan ay pinaninimdim mo.

Ng macaraan ang dalauang taon doon sa naunang salitaan, si *Anguit* ay casama ng caniyang asauang nagpasial sa liuanag ng buan sa malagong jardín, na nasa dacong amihanan ng *Casa-Real* ng Vigan.

Hindi maipinta ang gabi, lubhang cahala-halac.

Madlang carriton punong magagandang dalaga ay nag-lalacaran sa lico-licong daan ng mga lansangan ng bayang *Fernandina*. Sabaua, t, carreteon ay caalabay ang di mumunting mangliligao na nangacacay sa nagpapalaluang cabayo.

Sa mga lansangan lalong suot, sa plaza ng Catedral at sa dalampasigan ng ilog *Abra*, ang mga bata ay nagcacagulong nag-lalaro nang Pico-pico, S. Pedro, Linnemmeng, Pinniguit at iba pang iniuan namin ang pamamalita para sa *Folk-Lore* (ang mga pamahiin.)

Ang mga bataan magdadahilang sasaloc ng inumin, ay lumulusong sa ilog, upang maquipagtipanan sa masasayang aguadoras, na sungaban ang saya sa harap at saca babahaguing isusucoc sa pritina sa licod ang mangá dulo upang malitao ang mga hita.

Sa ibang lugar ng ciudad ay tinatawag ang malay ng nangag-lalacad sa *linubian*, catipunan cung gabi ng mga binatana doon nagcacainan ng naturang cacaning ilocano. Nagsisitugtog ng alpa, armoniums, flauta, rabel ó nangagcantang catono ng bigdela.

Sa canila, i, di nauuulan ng nagpipilit pumaris sa bantog na cantor Fillo ng mga cantang flamenco na cauanki niyong sa mangá taga Sevilla.

¡Salapi nana, i, masama!

Salapi ang siyang mula

Na sa bahay co, i, mauala

Mga matang aking ninasa.

Pauang matamis na galac, pauang casaya-han sa Vigan.

SAPOT.

(Itutuloy.)

MAÑA CANTA

Mahinahong simoy mahinhi, t, masarap manigning na talang calat ang liuanag maalio na huni ng ibong marilag
iyan ay icao nga sa diquit mong ganap.

Triste recuerdo de infausta historia
Sombra extinguida de un sér que huyó
Sudario eterno de una memoria

Eso soy yo.

Tu eres hoy cielo de otros amores
Rica esperanza de otro amador;
Yo soy el bardo de mis dolores
La muerte misma del que te amó.

CONOCIMIENTOS ÚTILES

MODO DE QUITAR LAS MANCHAS DE LOS VESTIDOS.

Las manchas son grasientas, aceitosas, ó resinosas, ó bien producidas por los ácidos, lo alcalis, la orina, la tinta, la pez, el alquitran el unto de rueda de carruaje, etc.

1.º Las manchas grasientas ó aceitosas se quitan, ya por medio de jabon, ya por el agua saturada de alcali; cuando se opera sobre ropas que pueden lavarse, puede emplearse la hiel de buey, de que usan los quitamanchas.

—La esencia de trementina y el éter pueden igualmente disolver las manchas grasientas de los libros y estampas.

—Las tierras absorbentes y aluminosas, como la tierra de bataneros ó arcilla, la greda, la creta, la cal apagada, etc., no presentan tantas ventajas.

2.º Las resinas y la cera se quitan fácilmente por medio del alcohol más ó menos rectificado.

3.º Las manchas de ácido enrojecen las más de las veces los colores; y entonces ha de peinarse la ropa con cardenchas para arrancar los pelos descoloridos: el jabon y los alcalis raras veces vuelven los colores á su primitivo estado.

4.º Las manchas por los alcalis y la orina pueden quitarse por medio de los ácidos vegetales, el vinagre, el zumo de limon, los ácidos del tártaro y la sal de acedera.

5.º Las manchas de tinta de escribir sobre lienzo se quitan fácilmente con la sal de acedera, bien que se quitan tambien con otras sustancias, tales como el ácido nítrico debilitado, el agraz, etc.—La tinta de impresor, que es muy grasienta, se quita con jabon comun ó jabon amoniacal, lavando despues la ropa.

6.º El orin se quita por medio de un hidrosulfato de potasa ó disolucion de hígado de azufre alcalino, lavando enseguida la mancha con mucha agua.

7.º La pez, el alquitran y las pinturas al óleo se quitan por medio del aceite volátil de trementina.—El alcohol se emplea tambien para los primeros.—El unto de carruaje y demás cuerpos grasientos análogos se quitan con la yema de huevo cocido, lavando y enjabonando despues la ropa manchada.

Mapanglao na bacas ng naabang buhay
aninong napau,i, ng tuang pumanao
matibay na sapot ng isang talaan
ng nagdaang lugod iya,i, aco naman.

Icao ngayo,i, langit ng ibang pag-irog
saganang pag-asa ng nabagong liogcod;
aco nama,i, tinig ng sariling lungcot
camatayang tunay ng sa iyo,i, lumuhog.

GATMAYTAN.

HATOL NA PAQUIQUINABAÑGAN

PARAAN NG PAGAALIS NG MANCHA SA DAMIT.

Ang mga mancha ay maaaring langis, ó dagta ó nangagaling sa ácido, alcalis, ihi ng hayop, tinta, barnis, alquitran at iba pa.

1.º Ang mga mancha ng dagta ó langis ay naaalis sa sabón, sa tubig na mai, alcali; cun ang mamamanchan ay damit na nalalabhan, ay magagamit ang apdo ng baca na siyang ipinag-lilinis ng mga magáalis ng mancha.

—Ang escencia de trimentina at eter ay naca-aalis ng mancha ng langis sa libro at estampa.

Ang buhaghag na lupa at malabo, paris ng lupang pinagcicircuhan ó malagquit, ang maburac, matigas, ang lipas na apug ay ualang malaquing cabutihan.

2.º Ang mga dagtang malagquit at ang pagquit ay madaling alisin ng alcohol na dalisay.

3.º Ang mga mancha ng ácido ay lalong nacapagpapapula, sa gayo,i, ang mabute cuscusin ng paquiling upang mabunot ang balahibo may mancha: bihirang magbalic sa dating culay ang sabon at alcalis.

4.º Ang mga mancha ng alcali at calauang, ay naaalis ng maaasim na catas, paris ng suca, catas ng dayap, ácidos de tártaro at sal de acedera.

5.º Ang mancha ng tintang panulat sa mga cáyo ay madaling maalis ng sal de acedera naalis din naman ng ácido nítrico mahina agraz at ibapa.—Ang tinta sa imprenta na lubhang mangis ay naaalis ng sabon ó sabon amoniacal, pagcatapos ay labhan ang damit.

6.º Ang calauang ay natatangal ng hidro sulfato de potaza ó lusao na atay ng azufre alcalino na labhan pagdaca sa maraming tubig ang mancha.

7.º Ang pez, alquitran at lahat ng pinturang may barnis ay napapai ng aceite volátil de trementina.—Sa nangaunay naari rin naman ang alcohol.—Ang pangpinta sa mga carruaje ay naaalis ng buroc ng itlog na luto, labhan at sabunin pagcatapus ang namanchahang damit.

HERMENEGILDO FLORES.

BUHAY NI S. CLEMENTE

PAPA NA TAGA ROMA SAMPUO NG MANGA HIRAP NA DINALITA NG CANIYANG AMA AT INA AT NG CANIYANG TATLONG CAPATID NA PAUANG LALAQUI.

(Carugtong)

—¿Baquit, imo dili ca maghanap at cunita ng pagcabuhay sa paus ng iyong muc-ha?

—¿Ano pa ang cailangan cong maghanap ay nacacacuita na rin aco di co man bataquin ang aquing buto?—ang sagot nitong babayi na may halo pang tuya.

—Ah! ¿ayao mong mapagod?

—Sa pagca, t, hindi co naman talagang macuha ang magtrabajo pa, cahi, t, co man ibiguin; ay: cun ano nga lamang ay para ng dating malacas, at ualang caramdaman, ay.....

—¿At ano ang dinaramdam mo? ang tanong ni S. Pedro

At pagdaca, i, inalahad nitong babayi ang caniyang palad at ang uica, i,:

—Tingnan mo nga yaring camay cong ito at lahang ng sugat at tunay nga namang may sugat na cababahaopa lamang, at parang binating tinaga ng itac.

—¿Sino bagang tacsil ang di nahabag magpasakit sa iyo ng paganiyan?

—Aco ring mag-isa, at ito ay gawa ng sarili cong camang-mangan at cahinaan ng loob na bumabagabag sa aquing parati; gat alin cun aco nga lamang para nang ibang hindi nacapaghuhunos diling maminsan-minsan, dis, i, malaon na acong nagpacamatay at ng di co na lamang damdamin itong madlung cahirapang ito.

—O babayi,—ang sagot ni S. Pedro malalong magmul-muli ca, t, pagsaulan mo iyang yong uinica, at houag cang mulimuling mangungusap ng ganiyan, sapagca, t, cun nagcataong yao, i, nagawa mo, i, na sa Inferno na naman sana ngayon ang caloloua mo at nagdurusa, na di namamatay magpasawalang hangan.

—¿Ano, ang caloloua, i, hindi namamatay doon sa cabilang buhay na ualang pagcatapos? Ay cun ito nga lamang ay napagtanto cong totoo niyon pang arao, ay lalo dising nadali ang pagpapacamatay co, at ng mga quita co lamang agad doon ang dalaua cong nangamatay na anac yayang sa buhay na ito, i, nangungulila din lamang aco sa canilang maligayang titig at ito ang

lalong malaquing saquit at matinding dusing pumipiyapis sa aquin gabi, t, arao.

—Cun gayon—ani S. Pedro—ay houag cang patangis na lubha, at nais cong ipahayag mo ngayon sa aquin ang mula at sanhi niyang mapait na luhaang nunucal sa iyong mga mata, at tahas na uica cong cacapitan co ng lunas ang saquit na dinalita ng caloloua mo at quita, i, bibigyan ng casliuan. (Itululoy.)

MGA BALITA

Casama nitong periódico, ay tatan-gapin ng aming mga suscritor ang isang librito tungcol sa mga máquina at ang mga precio ay na sa pag. 707.

—Ang sabi ng *El Noticiero Universal*, ng á 23 ng Marzo nitong taón, sa Cáceres, provincia ng España ay may 339,793 ang tauo, at sa canila hindi marunong bumasa ni sumulat 224,400.

—Sa di cauasa ay lumipas din ang init, na taglay ang naca lalagnat niyang bisa, at humalili ang tagulan na nagdudulot ng caya-ayang lamig; ngayo, i, ¿ano caya naman ang idaraing ng tauo?—Marahll ay uicaing «putic na putic ang daan, hindi na huminto ang ulan, hindi na aco nacapagpasial»; samantalang ang mga buquid ay nag-aantay ng masusi at matiyagang pagtatrabajo, upang madulang sa lihim niyang candungan ang pangdugtong ng buhay.

Yamang nabanguit ang buquid, ay amin ngayong tinatawagan ang mga magsasaca upang hangang maaga ay araruhin ang lupa at tamnan upang pag-anihan ng marami at maisagot naman sa cailangan ng buhay.

At sa catapusay ipinababaon namin sa inio itong sumusunod:

Pag malaqui ang puhunan
malaqui rin angpaquinabang.

—Sinipi namin sa *Imparcial* ang sumusunod na balita:

«A las dos y media ng tanghali, isang binatang dalauangput anim na taon ang edad, mag-aarao ang oficio, nagnangalang Mateo Rodriguez Sobola, ay naparon sa isang bahay, na dito, i, portera ang caniyang ina, at silang dalaua, i, nagcaron ng mahigpit na salitaan hangang sa umabot sa pisaquin ng isang marahas na buntal, ang caluang mata ng cahabaghabag na ina, niyang tampalasang anac.

—Catacot-tacot na tubig ang ibinuhos ng ulan dito sa Pangulo mula niyong viernes, lalo pa niyong lunes, at sa catunaya, i, umpao ang tubig sa mga arrabales na ang lalim ay mapamamangcaan.

Sa Tundo at Sampaloc ay di biro birong tauo ang nagpasial, cahit mga basa ay nagpapainaman ng gayac: ano pa, t, parang ipinagdiruang ang pag-lipas ng init at pagpasoc ng tagulan.

Bagama, t, noo, i, nagecucucuo ang langit sa sungit ng panahon, sa Sampaloc at iba pang lugar na matubig, ay naghahari sa mga lansangan ang isang malamig na casayahan, palibhasa, i, ang mga maririquit na dalagang ualang pinatawad na aliuan, ananqui mga calapating nagsilabas sa canicanilang pugad at taglay ang boong casayahan ay pinahahagcan sa tubig ang mapupula nilang sacong.

—Sa á 2 ng Juliong papasoc ay beben-ditahin ng caglanggalang na Arzobispo ang estatua ni P. Benavides fundador ng Universidad dito sa Maynila.

Hindi malayong ang gayong pagbebendita ay ipaghanda ng isang casayahang nararapat ng mga estudiante.

—Isang periódicong aleman, naganangalang *El Metalarbeiter*, ay ibinabalita ang paraan ng pagparis sa guinto, maguing sa culay at tigas.

Ganito ang paghahalohalo: isang daang timbang ng tanso at anim ng antimonio, at at hangang natutunao ang tanso ay dagdagan ng dagdagan hangang sa dumating ang init sa quincailangan ng antimonio na tinutunao rin. Cung nagecalahoc ng mabuti ay lahucan ng caunting magnesio at espato calizo, na siyang mag-aalis ng bula at magpapatipi sa pinaghalo. Pagcatapos nito ay magagaua na ang ibig palabasing hichura. At cung mabuli na ay ualang pinagibhan sa tunay na guinto ang maguiguing litao at matigas pa sa caniya.

—*Reglamento at tarifa.* Nang huag mahiguit at huag namang mahigtan sa pagbabayaran ang magsisisacay sa carruage, quiles, caleza at carromata sa boong provincia ng Bulacan; at ng hindi maligao ng dapat sundin ang mga may ari ng nangaturang sasaquian ay tungnan ang reglamento at tarifang casunod:

1.0 Sa loob ng labing-limang arao, ay ipatitit ng mga may ari ang canicanilang carruage, quiles, caleza at at carromatang paupahan sa registro sa gayong bagay ng Tribunal ng canilang bayan.

2.0 Baua, t, isa ng nangaturang sasaquian tangi sa capirasong tablang quinasusulatan ng *Se alquila*, ay tataglayin ang ngalan ng bayan quinauculan sampu ng número niya sa naturang registro na pauang isusulat ng malalaquing letra sa caja ó sa ilalamin ng mga parol upang agad maquita; gayondin naman ang cochero ay magtataglay ó huag mag-uuala sa loob ng sasaquian ng reglamento at tarifang ito na laguing pagsasamahin.

3.0 Laguing tataglayin ng mga cochero ang canilang cédula personal, credenciales ng mga cabayo at ang recibos ng contribucion industrial at ang impuesto ng carruage at cabayo.

4.0 Pagcagat ng gabi ang mga sasaquiang lumalacad sa mga lansangan ay magsisindi ng ilao,

5.0 Ang mga may ari ng nangasabing sasaquiang paupahan ay mai, catungculang magsicap na ang mga bagay na ito, cabayo at sampo ng iba pang casangcapan ay mapagquilalang hindi macaaano sa magsisisacay.

Ang mga bayad sa paupahang sasaquian ay itatagma sa sumusunod na tarifa:

Sa loob ng bayan

Sa isang pasibad: cung carruage, isang peseta; cung quiles, labing anim na cualta; cung caleza siculo, cung carromata, ualong cuarta. Sa unang culahating oras; cung carruage; cahati; cung quiles; sicapat apat; cung caleza labing anim na cuarta; cung carromata, labingdalaua. Sa unang isang oras: cung carruage, isang salapi; cung quiles, tatlong bahagui; cung caleza, isang peseta; cung carromata, sicapat apat. Sa baua, t, susunod na oras: cung carruage, cahati, cung quiles, sicapat siculo; cung caleza, labing anim na cuarta; cung carromata, labing dalauang cuarta.

Sa labas ng bayan.

Ang halaga ng upa sa carromata at calesang paupahan mula sa estación ng ferro-carril hangang sa lumipat sa caratig na bayan at mula rito hangang sa calapit, ay ualong cuarta sa baua, t, quilómetrong matacbo.

Sa carruage at quiles, cung mai, paupahan, ay doble ang bayad at sa gayon ding ayos.

DISTANCIAS KILOMÉTRICAS NANG MAÑA BAYAN SA BULACAN

Bulacan

4 | Bigaa.

5 | 4 | Guiguinto.

8 | 4 | 8 | Bocaue.

9 | 13 | 14 | 17 | Malolos.

10 | 14 | 14 | 18 | 2 | Sta. Isabel.

9 | 13 | 14 | 17 | 1 | 2 | Barasoain.

13 | 12 | 8 | 16 | 11 | 9 | 11 | Quingua.

12 | 8 | 12 | 15 | 21 | 22 | 20 | 21 | Sta. María.

12 | 9 | 13 | 6 | 21 | 22 | 21 | 21 | 10 | Marilao.

12 | 16 | 16 | 12 | 21 | 21 | 21 | 23 | 17 | 7 | Obando.

12 | 16 | 12 | 19 | 3 | 5 | 3 | 14 | 25 | 25 | 21 | Paombong.

13 | 16 | 20 | 12 | 22 | 22 | 22 | 24 | 17 | 7 | 1 | 25 | Polo.

16 | 16 | 12 | 19 | 12 | 12 | 11 | 3 | 24 | 24 | 26 | 14 | 27 | Pulilan.

17 | 13 | 17 | 9 | 26 | 27 | 26 | 24 | 13 | 3 | 5 | 29 | 4 | 27 | Meycauayan

20 | 25 | 21 | 28 | 12 | 14 | 12 | 20 | 34 | 34 | 32 | 8 | 33 | 22 | 37 | Hagonoy.

22 | 25 | 21 | 28 | 15 | 17 | 15 | 13 | 33 | 31 | 36 | 12 | 37 | 10 | 34 | 15 | Calumpit.

22 | 21 | 17 | 25 | 19 | 17 | 19 | 9 | 25 | 26 | 35 | 20 | 34 | 10 | 29 | 28 | 20 | Baliuag.

23 | 22 | 18 | 26 | 19 | 17 | 18 | 19 | 26 | 27 | 36 | 21 | 35 | 11 | 30 | 29 | 21 | 1 | Bustos.

22 | 18 | 22 | 15 | 31 | 28 | 30 | 30 | 10 | 13 | 21 | 33 | 20 | 33 | 15 | 41 | 42 | 35 | 35 | S. José.

26 | 23 | 27 | 21 | 44 | 42 | 44 | 33 | 14 | 23 | 31 | 39 | 30 | 32 | 26 | 47 | 43 | 23 | 22 | 13 | Norzagaray.

29 | 23 | 27 | 26 | 27 | 25 | 26 | 18 | 32 | 32 | 40 | 30 | 39 | 16 | 35 | 38 | 31 | 7 | 6 | 27 | 17 | S. Rafael.

36 | 31 | 34 | 34 | 36 | 35 | 34 | 26 | 49 | 39 | 48 | 38 | 49 | 24 | 42 | 46 | 38 | 14 | 14 | 50 | 29 | 14 | S. Ildefonso.

46 | 41 | 44 | 44 | 46 | 45 | 44 | 36 | 58 | 49 | 58 | 48 | 59 | 34 | 52 | 56 | 48 | 24 | 24 | 51 | 39 | 24 | 10 | S. Miguel.

54 | 40 | 52 | 52 | 54 | 53 | 52 | 44 | 66 | 57 | 66 | 56 | 67 | 42 | 60 | 64 | 56 | 32 | 32 | 59 | 47 | 32 | 18 | 8 | Sibul.

30 | 2 | 29 | 17 | 36 | 34 | 35 | 27 | 18 | 26 | 33 | 40 | 32 | 25 | 28 | 48 | 41 | 18 | 17 | 16 | 5 | 12 | 25 | 35 | 43 | Angat.

Paunawa.

Ang tinatawag na isang pasibad ay ang hindi lumalampas ang natacbo sa isang daang dipa.

Cahit ualang calahating oras na sinaquian ang sasaquian sa loob ng bayan, at lumampas sa isang libong dipa ang natacbo, ay babayaran din ng hustong bayad sa calahating oras na nasa tarifa.

Hindi mapipilit ang cochero na maghatid sa daco pa roon ng cabilang bayan.

Cun ang isang sumacay ay tumiguil sa isang lugar ng dinatayang bayan, ay dapat magbayad ng ayon sa tarifa sa oras na nacaraan tangi sa layo ng tinacbo.

Sa mga tauran, ang sacay siyang dapat magbayad.

Di ugaling paggamit.

Itinuturing na di ugaling paggamit, cun saquian ang sasaquiang paupahan mula sa gabi hangang sa mga sumusunod na oras bago dumating ang umaga; sa bagay na iyan ang caupahan ay ang na sa tarifa; datapua,t, sa baua,t, oras o isang libong dipa ay magdagdag ng calahati sa hustong bayad.

Cung panahon ng tagulan o mula sa 1.0 ng Julio hangang 30 ng Noviembre, ang cabayaran sa mga paupahang sasaquian mula sa ferro-caril hangang sa caratig na bayan at mula rito hangang sa calapit ay daragdagan din ng calahati ng hustong bayad sa tarifa.

—Niyong sábado 13 nitong lumalacad ay inilibing ang bangcay ni D. Cristino Deala y Tolentino, na di pinagsauaang ibutos na Capitan sa Quiapo dahil sa mabuting pamamahala at pagtingin sa bayan, na caniyang guinugol niyong panahon ng cólera, sunog at baha.

Siya, i, ma, i, titulong platero ng Excelentísimo Ayuntamiento sa cañaman ng caniyang mga gaua at sa catunaya, i, biniguian siya ng tusong caballero ng Isabel la Católica, at Teniente honorario del Tercio de Policía.

Maauin niyong nabubuhay, masunurin at mahal ng caniyang mga cababayan, maraming naghatid sa hucay at magaling na platero.

Cami dumaramay ng boong puso sa masaclap na hapis ng mga inulila, lalo na sa iniirrog naming caibigang si D. Severino, anac ng namatay, at tuloy idinadalang ng siya, i. parisan naua ng pag-lingap sa bayan ng ibang magcacapitan.

—Inihalal na calegiales sa Normal nang Direccion civil ang mga sumusunod: José Aguilar, Guillermo Bayan, Hugo Zárate, Justo Puga, Pedro Abanador, Mariano Serrano, Crisanto Siñeris, Sabas Canilan, Bernardo Yapsón, Julian Santos, Nicasio José, Vicente Base, Hilario Limicao, Damian Pangniban at Victorino Pura.

MAÑGA PADALANG SULAT

TINULA NI PABLO CALLEJAS ANG PANINIRA NANG
CANIYANG CAIBIGAN

Amigo, i, pagbaua ng caugalian dila mo catotong lubhang tampalasan nagsabog ng labis na cabulaanan nira ng aquing pag sintang dalisay.

Maanong alsin mo ang ugaling pusong pag cacatha-catha ng sa sa ibang ucol ang ibig mo yata caibigang buhong purihin ng iba, t, uica, i, marunong.

Maanong alisin iyang ugali mo maghatid dumapit ng hindi totoo sayang niyang sumping husay ng buhoc mo ganda mong lalaqui? sana ay dapat tanghalin sa mundo.

Nasayang ang bicas ng laga, i, mo, t, anio naparool agad pi. unta, i, siphayo sa pamamansag mong lubhang matalino sa una, t, icalua, i, uala manding uasto.

Naging dahil dito, i, pag cacatha-catha pagsambulat mo ng maling balita sa bandang Ilaya namá, t, sa ibaba

ay capua sátira ang mga talata.

Baga ma, t, ganito, i, ang abang si Pablo para manding suco, t, lumalagay talo nitong nanalaysay capid bahay co mapag cucuro na cun alin at sino.

Sa bandang Ilaya na dacong silangan niring aming imbing bahay na tahanan doon nalilicmo cun бага, t, di sanglan at cun dili nama, i, huag magdaramdam.

PABLO CALLEJAS.

SA PAQUIQUIPAGQUILALA

ALING BELANG:

Sa calac-han mo po ay iniaalay ng boong pagsuyo, hiya at pitagan ang masidhing nasang cayo, i, pag-lingcuran, ng palad cong aba, hangang nabubuhay.

Caya po sa madlang inyong *caquilala* aco, i, marapatin sana maguing isa at tuloy damutin ang bating cumusta nitong humahalic sa bacas ng paa.

At cung magcagayo, i, asahan mo namang sa lahat mong dusa aco, i, dumaramay, caramay ang puso sampu pa ng buhay ng tapat na lingcod hangang sa libingan.

H. FLORES.

SA PAQUIQUIPAGQUILALA RIN

ALING IRENE:

Catutubong hiya, i, cahit nananaig sa pitac ng aquing sumusuyong dibdib, di na maiurong ang nayaring nais, nais na laon nang binuco sa isip.

Caya ang samo co ngayon ay tulutang ibilang na *lingcod* yaring calagayan, yayamang ang aquing boong catauha, i, binihag ng inyong hichi, t, cabaitan.

Bulaan ang pusong hindi pabibihag sa mapanghalinang marangha mong quiyas baquit sa dilag mo, i, lalong nagpatingcad tamis ng ugaling ualang casing sarap.

Sa bagay na ito, i, masabi nga lamang aco, i, *caquilala* ng magandang asal aquing itutumbas ang sariling buhay bucod pa ang pusong ngayo, i, gumagalang.

Aco, i, hangang dito at itim naua sa pusong diamante ang masuyong nasa nitong sa yapac mo, i, nanganayupapa at tapat na lingcod buhay ma, i, mauala.

H. FLORES.

TARIFA DE PRECIOS *puestas las máquinas en el muelle de la Aduana de Manila*

Fuerza nominal caballos de vapor.	Caldera locomotora con su máquina.	Tamaño del molino en milímetros	Completo con sus accesorios Precio del molino	TOTAL
2½	\$ 780	305×405	\$ 420	\$ 1200—
3	900	330×457	600	1500—
4	1100	555×507	800	1900—
6	1450	405×610	1250	2700—
8 á 10	2050	457×685	1450	3500—
10 á 12	2350	508×762	1850	4200—

Caballos de vapor	Máquinas portátiles con sus ruedas, correr de un cilindro	Inspector si se desea	Bombas centrífugas para regar terrenos con sus tubos de succion y descargue	Fuerza de las bombas y litros de agua que descarga por minuto á una altura de 18 á 20 pies Litros por minnto.
2½	\$ 850	\$ 60		
3	1000	60	\$ 250	630
4	1300	60	300	1125
5	1850	60	380	1800
6	2100	60	450	2700
7	2200	60	590	3600
8	2400	60	700	4500
10	2600	70	850	7200
12	3000	70	1100	11250

Caballos Vapor	Calderas sueltas de vapor para sustituir á las viejas en los molinos de vapor—Forma Locomotora, ó de Carnuales, ó multitubular cilíndrica.	
2½	\$ 600	con sus tubos de vapor 9 de escape de 3 metros
3	700	
4	800	

Caballos vapor	Continuacion de los precios de las calderas sueltas	
6	\$ 850	con sus tubos de vapor y escape de
6	950	
7	1050	
8	1200	
10	1350	
12	1500	

SIERRAS CIRCULARES

N.º 1	Con avance automático, rails y carros aparato y tablero para barrenar y una hoja de 1.07 met. diam.	ps. 700
N.º 2	Con aparato para barrenar, polca, y una hoja de 1.07 met. diam.	» 500
N.º 3	Id. id. con un hoja de 0.90 met. diam.	» 350
N.º 4	Id. id. id. 0.76	» 260
N.º 5	Id. id. id. 0.61	» 200

A las demas máquinas se remiten precios á quien los pida—
Los precios arriba indicados están sugetos á cambiarse sin previo aviso y segun las fluctuaciones del mercado de Europa—J. M. Lerma.

EL PATRIOTA

Fábrica de tabacos y cigarrrillos

ASUNCION N.º 6, BINONDO (ANTES ILANG-ILANG 10)

Telefono n.º 223

La bondad y baratura de mis tabacos elaborados (en diferentes menas) cigarrrillos y mascadas, lo dice el constante favor que recibo del público que á por fia acude á mi espendio, y las demandas de todas las provincias del Archipiélago, hasta del Extranjero.

Encarecer en esta lo añejo, y excelencia del tabaco Isabela, la elaboracion esmerada, papel superior expresamente encargado, todo es pálido, hasta ocioso decir, porque se recomienda á si mismo y estan popular ya su fama.

Solo me queda hacer patente en ésta mi eterno agradecimiento á mis impeterritos favorecedores.

Ang buti at camurahan ng mga yari cong tabaco (n iba, t, ibang ayes) cigarrrillo at mascada ay pimatotohanan ng usalang licat na pagsisicisan ng dumadaló sa aquing tindahan at ng mga hinihingi sa isat ng provincia nitong Sangcapuluan pati ng taga ibang lupa.

Purihin dito ang sarap at galing ng tabacong Isabela, ang calinisan ng yari, panguleng papel na sadiang ipinagbibilin ay pauang cabughauan at catamaran na lamang ang magsabi, pagcat, ipinagtatagubilin ng sarili niyang buti at lubhang calat na ang pagcacabantog.

Uala na acong sucat gauin cundi ang ilimbag dito ang usalang hangang pasasalamat sa mga nagpapairog sa aquin

PRECI S O R E N T E S

	Ps.	Cent.		Ps.	Cent.
Regalias en cajoncito en 50 cigarros el millar.	12	50	Regalias, 50 tabacos isang cajon ang isang libro	12	50
Idem, en atados, el millar.	10	"	Idem nabibigquis, ang isang libro.	10	"
2.a Habano en cajoncitos de 50 y 100 cigarrrillos, el millar.	7	50	2.a Habano sa cajoncito na 50 at 100 cigarrrillos, ang isang libro.	7	50
Conchitas en cajoncitos de 50 id. el millar.	5	"	Conchitas, sa cajoncito na 50 ang laman ang isang libro.	5	"
3.a Habano en atados en millar.	5	"	Mascadahin 6 tabacos isang bigquis, baw, t, 100 bigquis.	5	"
Mascadas en atados de 6 cigarros, cada 100 atados.	5	"	Guinayat at minisua baw, t, libra.	"	15
Picadura y hebra en libras, cada libra.	"	15	Cigarrrillos alcoy ang papel guinayat at minisua, 24 ang lama ng caha, ang 100.	1	87 4
Cigarrrillos papel alcoy en picadura y en hebra cajetillas de 24 pitillos el 100.	1	87 4	Idem papel china, 100	"	98 6
Idem papel china el 100 de cajetillas.	"	98 6			

ESTANISLAO LEGASPI Y RIVERA.

ISANG HILING

Hinihiling namin sa mga suscritor na taga S. Mateo, Baliuag, Bustos at Obando na magbayad sana.

Ganon din ang sinasabi namin sa mga guinoong sa Hagonoy na si D. Casimiro Bernardo, D. Santiago Trillana Cruz; Cesario Bartolomé, taga Malolos; D. Jacinto Arañego, D. Eogracio de Castro Meycauayan, D. Feliciano Espejo, Plácido Borcena, Julian Cadiz, taga S. José; D. Pedro Constantino, taga Bigaa at iba pang lalabas, pagtanggap ng sulat ng corresposnal.

At ang taga S. Mateo na si D.ª Silvestra de la Paz, D.ª Andrea Santos at D. Gervasio Bernardo.

CORRESPONSALES

Provincias	NOMBRES	Pueblos
Batangas	D. Nicolás Gonzalez.	Tanauan.
"	" Catalino Dimayuga.	Lipa.
Bataan	" José M. J. Lerma.	Balanga.
Bulacan	" Simplicio del Rosario.	Bulacan.
Cavite	" Juan Tongco.	Puerto.
"	" Felix Lopez.	Indan.
Manila	" Arcadio del Rosario.	Malabon.
Ilocos Sur	" Mena Crisólogo.	Vigan.
Laguna	" Pedro Perlas.	Sta. Rosa.
Mindoro	" Ciriaco Soldevilla.	Gazan.
N.ª Ecija	" Enlogio Ochangeo.	Cabiao.
Pampanga	" Mariano Alejandrino.	Arayat.
"	" Luis Ballarini.	S. Fernando
Tayabas	" Santiago Jara.	Tayabas.
Zambales	" Benedicto Eguerra.	Iba,

IMPRENTA DE SANTA CRUZ

DE

D. JOSÉ DE JESÚS Y ROSARIO

EDITOR PROPIETARIO DE *La Lectura Popular*.

20.—CARRIEDO.—20.

IMPRESIONES DE TODAS CLASES

VARIADO SURTIDO

en papelería y efectos de escritorio.

HISTORIA DE FILIPINAS

La que empezó á escribir Isabelo de los Reyes por encargo de la *Revista Católica*, la continuará por cuenta de la Empresa *La Lectura Popular* para los suscritores y otros que deseen pagar á razon de cuatro cuartos por entrega. Ya están impresas 10 entregas y pronto se venderán encuadernados los ejemplares que no se vendan sueltos.

—Hinihiling namin na pagc-looban ng magbayad ang familia ni D. Romualdo de Bailen ang cauiyang suscripcion, ganon din sila don Marcelino Bosa, taga Rosario, sa aming isang tunay na corresposnal na si D. Felix Lopez; sila D. Catalino Abueg. Pablo Abindo, Hermenegildo Profeta, sa nasabing bayan, at si D. Antonio Dacan taga Sta. Cruz.

Imp. de Santa Cruz, carriedo 20,